

2015-11-05

Miljöersättningsenheten
Göte Frid
Tfn: 036-155811
Mobilnr: 070-34 91 255
e-post: gote.frid@jordbruksverket.se

Gutefåarakademin
c/o Björn Hjernquist
Sproge Snoder 808
623 44 Klintehamn

Godkännande av plan för avel med gutefår.

BESLUT

Bifogad plan för avel med gutefår som har sammanställts av Gutefåarakademin och antagits av föreningen den 19 juni 2013 godkänns härmed för tiden fram till den 31 december 2020.

Eventuella justeringar av avelsplanen under den fastställda tiden ska ske i samråd med Jordbruksverket. Jordbruksverket ska godkänna den nya planen.

ÄRENDET

Tidigare godkänd avelsplan, dnr 5.3.17-8771/13, gällde fram till den 31 december 2014.

Ni inkom den 21 augusti 2013 med en ansökan om fortsatt godkännande av plan för avel med gutefår.

Jordbruksverkets referensgrupp för husdjursgenetiska resurser har haft möjlighet att lämna synpunkter på planen. Med anledning av detta fick ni ett brev från Jordbruksverket den 23 mars 2015 med önskemål att se över planen utifrån de synpunkter som lämnats från gruppen. Ett svar inkom den 23 mars 2015.

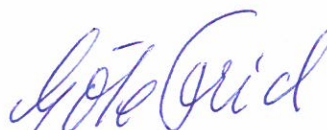
SKÄL FÖR BESLUTET

Enligt 8 kap. 32 § i förordning (2015:406) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder ska rasföreningar, som ett villkor för att erhålla stöd för bevarande av utrotningshotade husdjursraser, ha en godkänd avelsplan för rasen.

I detta ärende har enhetschefen Maria Durling beslutat. Göte Frid har varit föredragande.

Maria Durling

Göte Frid

Bilaga: Avelsplan för gutefår (19 juni 2013).

GUTEFÅR
AKADEMIN

Avelsplan för Gutefår

Denna avelsplan gäller för de gutefår som GutefårAkademin anser vara rasrena. Hur denna avgränsning görs mot övriga gutefår framgår av beskrivningar under rubrikerna "rasens kännetecken" och "rasrenhet".

Gutefår – historik

Rasen gutefår är ett ursprungligt gotländskt lantrasfår. Rasen är per definition "räddad" och inte "rekonstruerad". Förre benämndes dessa får **hornfår** (*bånlamb* på gotländska) och under 1900-talets början *bebornade utgångsfår*. Bevandearbetet startade kring 1920 när Edward Graehlert insamlade ett flertal behörnade tackor av denna typ. Då hade redan de behörnade tackorna blivit mycket ovanliga. Först omkring 1940 fick rasens hotade situation större uppmärksamhet. Kring 1950 fanns fyra ursprungsbesättningar. Av dessa ursprungsbesättningar finns i dag endast besättningen på Lilla Karlsö kvar. Utan de insatser som gjordes av Edward Graehlert och senare av Konrad Helsing hade rasen sannolikt inte funnits kvar i dag.

GutefårAkademin bildades 2007 för att stärka bevarandearbetet bland annat genom att förhindra att rasen blandas upp med främmande mer produktionsinriktade raser och för att administrera en genbank: "*Stambok för gutefår och genbank för rasrena hornfår (bånlambi)*". Till denna genbank ansluts endast gutefår med tillfredställande dokumentation av härstamning och djur utan kända inkorsningar av annan ras.

Identifiering av djur

För att möjliggöra identifiering av enskilda levande djur ska dessa vara märkta. Varje djur ska vara märkt med ett märke med unikt nummer i vänstra örat. Minst ett av märkena ska sättas dit i samband med lamningen. Märkning ska ske enligt de regler som finns i Jordbruksverkets föreskrifter och regler för härstamningsregistrering samt de eventuella regler som föreningen kan behöva utforma för anslutning till GutefårAkademin's genbank. I dagsläget finns inga särskilda regler utformade av föreningen.

Kännetecken för de gutefår som GutefårAkademin godkänner som rasrena

Gutefår används för såväl kött- som skinn/ullproduktion och som betesdjur. Rasen är välanpassad till utevistelse året runt om djuren bara har möjlighet att välja vistelseplatser som är torra. Fåren är härdiga och kan effektivt tillgodogöra sig betet på lågavkastande betesmarker. Tackorna har lätta lamningar och är goda mödrar som effektivt tar hand om sina lamm. Normalvikten för vuxna tackor är ca 45 – 65 kg och för vuxna båggar ca 70 – 100 kg, men variation förekommer utanför dessa måttangivelser.

Gutefår av båda könen ska vara behörnade. Det innebär att samtliga gutefår enbart har anlaget Ho+.

Gutefårens päls domineras av täckhår i gråskalans alla nyanser. Variationen är stor inom genetiskt givna ramar. Utöver täckhår förekommer (botten)ull som oftast är ljus och dödhar i olika färger. Baggarna, men ofta även tackorna, har utpräglad man av grova täckhår (manhår). Baggarna har ofta skägg av grövre och längre täckhår.

Fördelningen av olika fibertyper är ca 40 % täckhår och 60 % ull (arbete med att beskriva detta pågår). Täckhåren och bottenullen växer blandat. Det är stor variation i fibrernas finlek (11 – 202 micron) och längd (110 – 270 mm).

Det innebär för gutefårens del följande:

- Pälsen har enbart svart grundfärg medan den bruna, s.k. mooritfärgen saknas.
- Endast det vilda, recessiva anlaget vid extension-locus förekommer. Gutefår kan därför aldrig vara svarta på grund av extension-locus.
- Augoti-locus avgör pälsens färg. De alternativ som finns är grå A^g , A^{gg} , A^{lg} och svart A^a samt vitbuk A^v och viltfärg A^+ . Flera av de Augoti-anlag som finns hos andra fårraser saknas hos rasrena gutefår, till exempel saknas vitt A^{wt} , engelsk blå A^{cb} och grävlingteckning A^b , anlag som finns hos närstående raser.
- Pälsen kan ha ljusa fläckar, så kallade "skäckar", eftersom anlaget S^+ förekommer på Spotting-locus.

GutefårAkademin
Orgnr 802436-9954
Plusgsiro 30 91 94-9

Björn Hjernquist
Spröge Snoder 808
623 44 Klintehamn

E-post: 0498485248@telia.com
0498 – 48 52 48
hemsida: hornfar.se

Gutefåren tillhör gruppen nordiska kortsvansfår som kännetecknas av en kort svans och få svanskotor. Antalet svanskotor är 13 (12 – 14), vilket avviker från de långsvansade raserna som har över 20 svanskotor. Gutefårens svanslängd varierar med kroppsstorleken och kan variera från 7 cm till ca 22 cm. Svansens form varierar från jämsmal till trekantig.

Tackorna föder i regel två lamm, men det förekommer även att de föder såväl ett som 3-4 lamm. De blir brunstiga redan första hösten. Om baggen går med tackorna kan tackan bli brunstig och betäckas redan några veckor efter lamningen.

Tackorna kan bli 16-17 år gamla och det är inte ovanligt att de föder två lamm även när de är gamla. Normalt blir dock tackorna 10 – 12 år gamla om de inte råkar ut för olyckor. Baggarna blir i regel inte över 10 år.

Beskrivning av populationen

Antalet rasrena gutefår har beräknats till cirka 2000 djur. Antalet behörade gutefårliknande får är dock högre och uppår till omkring 9 000 djur. Emellertid har ett betydande antal gutefår genom åren korsats med andra raser, till exempel med jacobfår, gotlandsfår, texel m.fl. raser. Korsningsdjur med dessa raser finns i vissa linjer, vilka inte kan accepteras som rasrena gutefår enligt GutefårAkademiens synsätt. På grund av korsningsaveln är därför troligen bara en minoritet av dagens behörade får rasrena ättlingar till de ursprungligt räddade "hornfåren".

För närvarande är ca 1400 tackor, 140 baggar i 30 besättningar anslutna till GutefårAkademiens genbank och därmed accepterade och registrerade som rasrena gutefår.

Avelsmål

Målet är att bevara gutefåret som det husdjur det formats till och som räddades under perioden 1920 – 1950 och att de goda lantrasegenskaperna som modersegenskaper och förutsättningar att tillgodogöra sig näring på lågavkastande utmärker bevaras.

Sett till hela populationen ska det finnas en bred variation i de anlag man kan se på de enskilda djuren till exempel avseende hornformer och pälsfärg, men den grå pälsfärgen ska dominera och baggarna ska ha vida hornkronor som inte riskerar bli horntrånga.

Utbredningen av defekter som horntrånghet och bredklöv ska om möjligt kartläggas genom registrering i databasen. Målet är att på sikt ska defekterna reduceras eller helt försvinna genom avelsarbetet.

Avelsarbetets genomförande

Avelsarbetet sker i besättningarna och styrs av djurägarna. Föreningen tecknar genbanksavtal med djurägare och har ett avelsråd som ger råd och även inspekterar besättningarna. Som hjälpmedel vid avelsarbetet finns en databas där det förutom härstammingsuppgifter läggs in data om djurens egenskaper.

Enligt GutefårAkademiens bedömning finns det tillräckligt många rasrena gutefår, ca 2 000 djur, att bedriva avelsarbete med för att bevarandemålen ska kunna uppnås och en bred genetisk variation bevaras utan att man gör avkall på härstammingskraven.

Avelsarbetet sker enbart med levande djur. Bevarandet av den ålderdomliga lantrasen bör huvudsakligen ske i form av en levande genbank. Insamling av material till en frusen genbank är för närvarande inte aktuellt. Sådan insamling skulle sannolikt omfatta en så liten del av rasens genetiska bredd att det inte skulle vara motiverat ur ett bevarandeperspektiv. De material som i dag finns lagrat i en frusen genbank under benämningen gutefår är i flera fall inte rasrena gutefår enligt GutefårAkademiens definition.

Fåren ska huvudsakligen hållas i traditionella driftsformer och på traditionella färbesmarker. För att behålla en livskraftig ras bör det finnas ett antal större besättningar och många små, vilka alla samarbetar med livdjursutbyte.

"Avel" skall bedrivas med syfte att bevara rasens genetiska mångfald och inte vara någon rasförädling. Djur med tveksam härkomst ska inte användas i avelsarbetet. Målet är att bevara rasens karaktär men att samtidigt avla bort negativa egenskaper som horntrånghet och bredklövanlag. Avelsmålen på lång och kort sikt är desamma, nämligen att inte förändra rasen. Föreningens långsiktiga avelsmål är att bevara gutefåren i rasrena besättningar som hålls i naturliga driftsformer (utevistelse på naturbetesmarker under vegetationsperioden) och att de enskilda djurägarna bedriver bevarandeavel som innebär bevarande av bred genetisk variation av rastypiska egenskaper.

Ett av de värdefullaste anlagen hos gutefår är modersegenskaperna (lätta lamningar och att tackorna tar väl hand om

sina lamm). Tackor som har upprepade problem med lamningen eller inte tar hand om sina lamm ska inte användas i avel. Eventuella uppgifter om sådana egenskaper ska rapporteras vid den årliga rapporten och registreras i databasen.

Avelsråd och åtgärder för att begränsa inavelsökning

Avelsarbetet genomförs på ett annat sätt än vad som sker inom traditionell djuravel. Till exempel strävar vi efter en så jämn könsfördelning som möjligt i populationen och att inte välja avelsbaggar på traditionellt sätt. Vidare genom att beakta skötsel- och vegetationsfrågor, så att djuren hålls i driftsformer som liknar dem som format rasen och att rasen därigenom ges möjlighet att behålla sin genetiska särart och kvarvarande variabilitet.

Genetisk variation inom populationen GutefårAkademiens genbank bevaras genom att det finns tillräckligt många djur anslutna (minst 1000 djur) och att könskvoten (andelen använda baggar i relation till tackor som lämnar livdjur) är hög, minst 15 % samt att man strävar mot långa generationsintervall (att 5-åriga eller äldre djur lämnar livdjur).

Föreningen har ett avelsråd som tillsätts av stämman. Föreningens stadgar är utformade för att motverka snabba förändringar av avelsriktningen. Avelsrådet beslutar därför i alla frågor som rör genbanken. Avelsrådet kan ge råd om val av livdjur, men ansvaret för valet vilar på djurägaren. Föreningen ger information till gutefårägare om hur genbevarande avel bör bedrivas i syfte att bevara den inneboende variationen hos gutefåren. Det sker bland annat vid besättningsbesök och i skrifter och vid seminarier.

För att begränsa inaveln och förusten av genetisk variation strävar avelsarbetet mot att:

- hålla en så jämn könsfördelning som möjligt i besättningar och populationen - samma bagge ska inte vara far till för många livdjur inom genbanken. Gränsen för antal tillåtna avkommor ska utredas och fastställas under de närmaste åren.
- ha långa generationsintervaller. Lämplig rekommendation ska utredas och fastställas under de närmaste åren.
- styra urvalet av livdjur så lite som möjligt. Val av livdjuren bör kunna ske utan riktad selektion bland de äldsta tackorna.
- på sikt kunna ha fri parning och istället genom DNA-analys göra faderskapsbestämning av livdjur. Motivet till gruppbetäckning är att bevara tradition och avelskvalitet.
- För att begränsa inavelsökningen rekommenderas att inte betäcka djur om de har närmare släktskap än kusiner.
- Rekommendationen för att använda en bagge i avel är att den ska vara minst 2,5 år.

Härstamningsregister

Det är upp till var och en djurägare att ansluta sig till officiell härstamningskontroll och detta föräns som regel huvudsakligen vid rasstöd MUTRO eller ej. Om rasstödet upphör framöver kommer sannolikt flertalet att lämna den officiella härstamningskontrollen.

Föreningen för ett register över samtliga djur med härstamningsuppgifter. Databasen finns lagrad på flera datorer, och enbart medlemmar i föreningens avelsråd kan ändra eller lägga till uppgifter. Målsättningen är att samtliga medlemmar ska ha tillgång att läsa databasen. Det är inga svårigheter att snabbt överföra vår lagrade datainformation till flertalet andra databaser.

Rasrenhet

Gutefår ska per definition vara rasrena ättlingar till de första räddade hornfåren. Rasen är därmed en per definition "räddad" ras och inte en "rekonstruerad" ras. Inkorsningar med andra raser kan inte tillåtas.

Härstamning ska kunna styrkas med tillräckligt många bakomliggande föräldraled. Antalet led som behövs för detta varierar från fall till fall, eftersom antalet led ökar alltefter att nya generationer tillkommer. Härstamning måste vara dokumenterad så långt tillbaka att det är trovärdigt att djuren är ättlingar till de ursprungligt räddade fåren. Dokumentationen ska vidare göra det sannolikt att det inte finns några kända inkorsningar från annan ras i bakomliggande led. Dokumentationen av enskilda djurs härstamning har tidigare ofta varit bristfälliga, men det bör dock alltid vara möjligt att härleda ett enskilt djur tillbaka till 1930-talet. Detta ger möjlighet till två väsentliga kontroller, dels om ursprunget är trovärdigt och dels om kända korsningsdjur finns i härstamningen.

Korsningsdjur kan ibland avslöjas på utseendet. Exempel på avvikelser från de ursprungliga karaktärsdragen är hornlöshet eller andra horndefekter samt avvikande pälsfärger (se kapitlet "kännetecken"). Eventuell förekomst av avvikande karaktärsdrag / anlag måste grundligt utredas innan djur med sådana anlag kan godkännas som rasrena får och anslutas till genbanken. Besiktningar och kontroll av fotografier visar om det finns diskvalificerande synliga anlag. Om diskvalificerande anlag upptäcks på djur som ingår i genbanken ska detta utredas. I avvaktan på resultatet av utredningen ska djur med avvikande anlag tillfälligt utgå från genbanken. Om förekomsten av ett sådant anlag inte kan härledas tillfredsställande, utan att det finns risk för tveksamheter i härstamningen ska djuret permanent utgå från genbanken. Detta ska även gälla syskon, eventuell avkomma samt eventuellt föräldralinjen.

Stambok och genbank

Samtliga djur som ansluts till föreningens genbank ska registreras i föreningens databas: ”Stambok för gutfår och genbank för rasrena bornfår (hånnlambi)”. Utöver härstammingsuppgifter registreras uppgifter om djurens pälsfärg och kända defekter (horntrånghet, bredlöv, framfall, juverinflammation mm).

Anslutning till genbanken är öppen för alla oberoende av medlemskap i GutfårAkademien. Endast rasrena djur accepteras i avelsarbetet. Genbanken är tills vidare en s.k öppen genbank.

Även djurägare som inte ansluter sina djur till genbanken erbjuds att registrera sina djur i GutfårAkademins databas. Det finns för närvarande ingen koppling mellan denna databas och Blitlamms databas, även om flera besättningar i GutfårAkademins genbank även är registrerade i Elitlamm. Tekniskt är det dock inga svårigheter att föra över uppgifter från det ena registret till det andra.

I databasen ska djur som inte är godkända tydligt markeras.

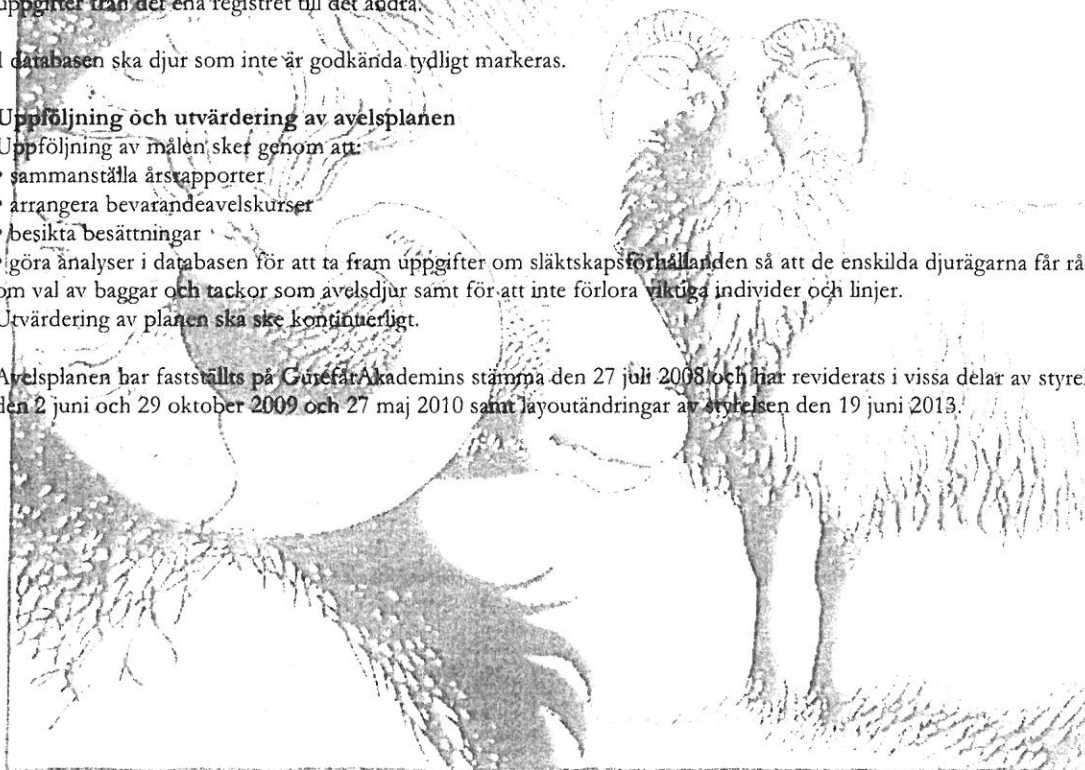
Uppföljning och utvärdering av avelsplanen

Uppföljning av målen sker genom att:

- sammanställa årsrapporter
- arrangera bevarandeavelskurser
- besikta besättningar
- göra analyser i databasen för att ta fram uppgifter om släktskapsförhållanden så att de enskilda djurägarna får råd om val av baggar och tackor som avelsdjur samt för att inte förlora viktiga individer och linjer.

Utvärdering av planen ska ske kontinuerligt.

Avelsplanen har fastställts på GutfårAkademins stämma den 27 juli 2008 och har reviderats i vissa delar av styrelsen den 2 juni och 29 oktober 2009 och 27 maj 2010 samt layoutändringar av styrelsen den 19 juni 2013.

GUTEFÅR AKADEMIN